

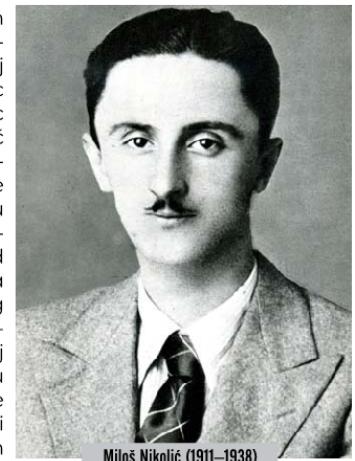
BLAGOJE ZLATIČANIN

ALBANSKI PJESENICK MIGJENI JE CRNOGORAC MILOŠ NIKOLIĆ

Blagoje Zlatičanin (1967), rođen je i odrastao u Albaniji u crnogorskoj enklavi Vraka nadomak Skadra. Školovao se na albanskom jeziku, u Tirani te 1989. godine diplomirao na Mašinskom fakultetu. Povjerenik je Matice crnogorske za Albaniju. Bio je predsednik NVO „Korijeni Vračana“ koja je zastupala Crnogorce iz Albanije koji su izbjegli u Crnu Goru 1991. godine.

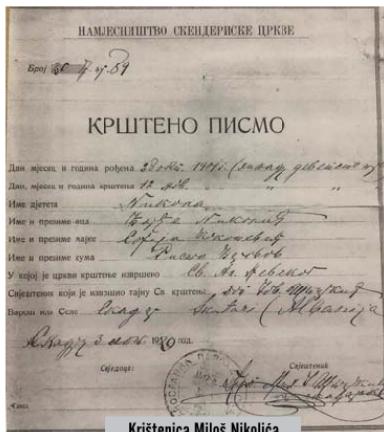
Jedan od najvećih pjesnika Albanijske Monarhije bio je Miloš Gjergj Nikolla. Rođen je u Vraki, u Crnogorskoj enklavi u Albaniji, 30. septembra 1911. godine. U Albaniji i u svijetu poznat je po književnom imenu Migjeni, što predstavlja akronim nastao od prva dva slova imena i prezimena njegovog albaniziranog identiteta: **Millosh Gjergj Nikolla**. Reputaciju velikog pjesnika je stekao zahvaljujući djelima objavljenim na albanskom jeziku staroskadsarskog dijalekta. Njegova djela pisana na našem jeziku, za koja se pouzdano zna da postoje, su nestala, skrivena i još uvijek nisu dostupna književnoj javnosti. Ovaj tekst ima za cilj da u pozitivnom smislu isprovocira istraživače, naučne i kulturne pregoce da krenu u traganje za djelima Miloša Nikolića pisana na našem jeziku.

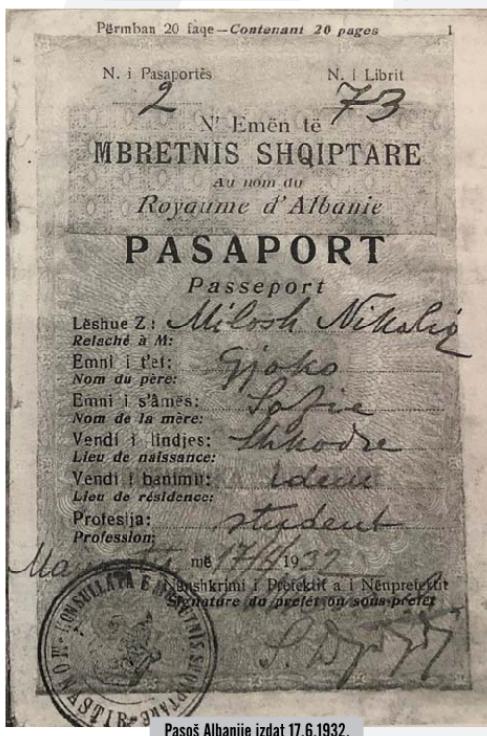
Ulovanje u Nižu državnu gimnaziju u Baru, boraveći kod svoje starije sestre Jelene Jovanović. Te godine su bile veoma teške za njega. Prvo mu u martu mjesecu 1924. godine umire otac, a godinu dana kasnije u Tiranu i njegov brat Nikola sa 24 godine. Miloš je tako ostao bez oba roditelja, jer mu je majka umrla kada je imao samo 5 godina.

Državne institucije Albanije proglašile su ga Albancem, negirajući čistu crnogorskou etničku pripadnost oba njegova roditelja. Miloš Nikolić je rođen u Skadru 30. septembra po starom, ili 13. oktobra 1911. godine po novom kalendaru od oca Đoka (kršteno Đorđe), i majke Sofije Kokošević. U svim dokumentima iz tога vremena stoji prezime Nikolić. Osnovnu školu na našem jeziku završio je u Skadru 1923. godine. Potom nastavlja škole.

br. 1/2019

Krštenica Miloš Nikolića

Pasoš Albanije izdat 17.6.1932.

Njegov ujak Jovan Kokošević iz Podgorice uspijeva da mu obezbijedi stipendiju i nastavak školovanja u Makedoniji u Manastir (današnji Bitolj). Nakon završene polumature 1927. godine upisuje se na Bogosloviju. U svim školskim svjedočanstvima njegovo ime i prezime se zavodi kao Miloš Nikolić. Takođe, u albanskom pasošu izdatom 17. juna 1932. godine stoji prezime Nikolić, kao i u ličnoj karti izdатоj od strane zvaničnih organa Albanije 13. oktobra iste godine.

Nakon završetka Bogoslovije jedno vrijeme je boravio u Baru kod starije sestre Jelene, a zatim se nakon 10 godina vratio u Skadar kod druge sestre

Jovanke Perić. Nadao se da će dobiti stipendiju i uspijeti da upiše studije književnosti u Beogradu. U isto vrijeme napisao je i molbu Ministarstvu prosvjete Albanije u kojoj traži da dobije službu kao učitelj. Dok je čekao vijesti iz Beograda Prosvjetni inspektorij u Skadru ga obavještava dopisom od 26.04.1933. godine da je po nalogu Ministarstva prosvjete imenovan za učitelja u selo Vraka. U dopisu se po prvi put pojavljuje njegov novi identitet Millosh Nikolla. To se dešava u vremenskom periodu kada je kralj Ahmet Zogu, uz podršku vlade Italije i premijera Benita Musolinija, počeo projekt stvaranja Velike Albanije. Prvi korak je bilo ukidanje svih nealbanskih škola i početak albaniziranja pravoslavnih prezimena. Zatvorene su 1934. godine škole na našem jeziku u Vraki i u Skadru, koja je bila u funkciji od 1869. godine. Počeo je i progon učitelja, pa su tako iz Vrake protjerani

Vidosava i Lazar Brajović supružnici iz Danilovgrada, koji su 10 godina držali nastavu na našem jeziku. Vraka je bila čista crnogorska enklava sa 75 bratstava koji su živjeli u 10 sela i zaseoka.

Kada je Nikoliću stiglo obavještenje za učitelja u selo Vraka, konzul Kraljevine Jugoslavije u Skadru Božović pokušao je da ga ubijedi da tu ponudu odabiće i da kao sveštenik ide da služi u selima Banata u Vojvodini, ili da u Beogradu studira teologiju. Miloš Nikolić je očekivao stipendiju za studije književnosti, i kada ona nije odobrena, radije je prihvatio posao učitelja nego popa. Njegova priroda je bila krhkna sa zdravljem, a društveno veoma buntovna.

U tom razdoblju Miloš Nikolić je započeo pisanje proznih skica i stihova. U časopisu „Ilirija“ u maju 1934. godine pod književnim imenom

Migjeni objavljeno je njegovo prvo prozno djelo. Nikolić nije mogao tada ništa objaviti na našem jeziku jer je to bilo vrijeme terora i ubrzane assimilacije nad Crnogorcima u Skadru i Vraki. Sve što je napisao na našem jeziku, bilješke i rukopise, dao je svom najboljem drugu Jordanu Mišoviću sa kojim se zajedno školovao u Bitolju.

Izbor iz njegove poezije (35 pjesama) u knjizi pod naslovom „Slobodni stih“ stampao je Gutenberg Press Publisher u Tirani 1936. godine. Ubrzo nakon izla-

Miloš sa ocem Đokom, sestrom Jelenom i njenim mužem Lazarom Jovanovićem u Skadru 1922

ska iz štampe vladina cenzura je to dje lo zabranila i povukla sav tiraž. U drugom izdanju, objavljenom 1944. godine, nedostajale su dvije stare pjesme „Predgovor predgovora“ i „Bogohuljenje“ koje su smatrane uvrjedljivim, ali su uključene osam novih. Glavne teme poezije Migjenija bile su bijeda i patnja, odraz života koji je video i proživio.

Zbog odbijanja da prihvati svešteničku službu u Vojvodini Konzulat Kraljevine Jugoslavije u Skadru ga je upisao u „crnu knjigu“ a prva kazna je bila

Miloševa tetka Katarina

Milošev ujak Aleksandar Kokošević sa suprugom Darinkom

ukidanje stipendije za njegovu mlađu sestru Olgu koja je tada pohađala gimnaziju u Sarajevu.

Miloš je jednu godinu radio kao učitelj na našem jeziku u Vraki, onda se vratio u Skadar de je držao nastavu u Gimnaziji „28 novembra“ na albanskom jeziku. Po preporuci ljekara zbog urušenog zdravlja uputio je 1936. godine molbu za premještaj u planinsko mjesto Puka, čija klima bi mu bila od koristi. Nakon početnog boljštka, njegovo zdravљje se pogoršalo i on traži dozvolu od jugoslovenskog konzula u Skadru da ide na liječenje u Sloveniju. Pošto je bio upisan u „crnu knjigu“, viza mu nije odobrena. Sredinom 1935. godine liječio se mjesec dana u Grčkoj.

U decembru 1937. godine Miloš Nikolić je stigao u italijanski grad Torino, de je njegova mlađa sestra Olga studirala matematiku. Želio je da upiše fakultet književnosti i sanira svoje zdrastvene probleme. Međutim, nije uspio da se upiše na studije jer Tirana nije nostrifikovala njegove obrazov-

ne dokumente. Bio je razočaran zbog toga, a teška boljest je sve više napredovala. Tuberkoloza mu nije dala mira. Nakon pet mjeseci provedenih u sanatorijumu *San Luigi* kod Torina, Migjeni je prebačen u bolnicu *Waldensian* u Torre Pellice de je umro 26. avgusta 1938. sa nepunih 27 godina života. Nakon 18 godina vlasti Albanije su njegove posmrtnе ostatke iz Italije prebačili u Skadar. Veličanstven doček velikog pjesnika, komemoracija i sahrana na pravoslavnom groblju u Skadru priređeni su 5. februara 1956. godine. Govor je održao Crnogorac iz Albanije književnik Lazar Silić. Do 1911. godine, kada je otvoreno pravoslavno groblje, Crnogorci su sahranjivani u crkvi Svetog Nikole, na obali de Bojana otice od jezera. Tu crnogorsku hiljadugodišnju svetinju iz doba Dukljana, poslije Drugog svjetskog rata vlasti Albanije su srušile sa zemljom i na to mjesto otvorile asfaltну bazu. Prilikom gradnje Skadarske bolnice 1967. godine srušeno je pravoslavno groblje. Crnogorci koji su živjeli u Skadru mogli su da preuzmu posmrtnе ostat-

ke svojih najbližih i da ih sahrane na gradskom groblju. Đorđe Perić, sestrić velikog pjesnika je mošti ujaka Miloša i đeda Đoka Nikolića prenio na gradsko groblje. Nijesu dugo ni tu mirovale kosti crnogorskog pjesnika, nekoliko godina kasnije vlasti su ih premjestile u posebno uređeno grobno mjesto где počivaju velikani Albanije. Društvo mu čine i narodni heroji Albanije Jordan Mišović, braća Branko i Vaso Kadić, Vojko Kušević i drugi. Tu je sahranjen i veliki albanski književnik i diplomata Paško Vasa (1825–1892).

Od trenutka kada su promjenom imena i prezimena albanizirale njegov lični identitet albanske vlasti su sve činile da u potpunosti zatru crnogorske korijene Miloša Nikolića. U tom smislu vlasti su angažovale sve svoje resurse, od običnih činovnika do tajne službe Sigurancije. Najveća potraga je za njegovim djelima pisanim na našem jeziku. Ta djela su „ključni svjedok“ njegovih nacionalnih korijena. Albanski filozof, pisac, pjesnik i književni kritičar Arshi

Pipa (1920–1997) primjećuje da Migjeni „nije dobro poznavao albanski jezik. Njegovi tekstovi preplavljeni su pravopisnim greškama, čak i elementarnim, a njegova sintaksa je daleko od tipično albanske.“ To potvrđuje tezu da je Nikolić pisao na našem jeziku, a njegova najbolja djela su kasnije prevodena na albanski.

Postoji više teorija što se dogodilo sa bilješkama i djelima Miloša Nikolića pisanim na našem jeziku. Jedna od njih je vezana i za pogibiju trojice legendarnih Narodnih heroja Albanije u Skadru za vrijeme Drugog svjetskog rata. Crnogorci Branko Kadić i Jordan Mišović i Albanac Perlat Redžepi su afirmisani kao tri heroja Skadra, koji su 22. juna 1942. godine poginuli opkoljeni boreći se protiv italijanskih fašističkih okupatora. Albanci su njihovu borbu do poslednje kapi krvi okarakterisali kao legendarnu epopeju i jednu od najherojskih epizoda Narodno-oslobodilačke borbe. Tokom višečasovne opsade kuće Jordana Mišovića u Skadru, Italjani su pokušavali na razne načine da ih primoraju na predaju. Jedna od metoda je bila da su pozvali popa Lazar Popovića iz Skadra, da utiče na herojske Crnogorce da se predaju, pošto je Lazar ujedno bio i Jordanov zet. Pop Lazar je ušao i razgovarao sa njima i uspio da izvuče, sakrivenе ispod mantije, povjerljiva dokumenta Komunističke partije Albanije i rukopise Miloša Nikolića, koje je kasnije predao Olgu Nikolić.

Autor ovog teksta je tokom višegodišnjeg istraživanja o životu i djelu Miloša Nikolića stupio u kontakt sa njegovim najbližim srodnicima. Rezultat tih susreta je dobijena dugo čuvana porodična dokumentacija koja argumentovano dokazuje crnogorski nacionalni identitet Miloša Nikolića. Pored pisma, to su originalna školska svje-

Pozorište Migjeni u Skadru

dočanstva, krštenica, pasoš, lična karta i ostala lična dokumenta. Autor je svu porodičnu dokumentaciju prezentovao Akademiji nauka Albanije i široj albanskoj javnosti 13. oktobra 2011. godine prilikom obilježavanja 100 godina od rođenja velikog pjesnika. Proslava u njegovu čast, ne samo u Albaniji već i u svim krajevima svijeta će god žive Albanci, je bila daleko veća nego godinu dana kasnije obilježavanje 100 godišnjice nezavisnosti Albanije.

Korespondencija Nikolića u svim prepiskama sa rodbinom i drugovima, koji su bili isključivo Crnogorci iz Skadra, je bila na našem jeziku. Interesantno je da su ga najbliži u većini slučajeva nazivali po nadimku Mirko. Osim pjesničkog dara Miloš Nikolić je bio i muzički talentovan. Po šećanju njegovih sestara rado bi uveče okupio svoje

najbliže i uz zvuke mandoline pjevao im omiljenu pjesmu „Večernji zvon“. U pismu koje je uputio Julki Nikolić dva mjeseca prije smrti moli je da podne u Podgoricu ili na Cetinje i da mu kupi knjigu „Nečista krv“ Borislava Stankovića. U poslednjim bilješkama koje su nađene na njegovom stolu piše: „Svakim danom vidim jasnije i jasnije, i patim sve dublje i dublje“.

Veliki albanski revolucionar i partizanski heroj Kristaq Tutulani (1919–1943) je o Milošu Nikoliću 1940. godine napisao: „Pretprošli avgust oteo nam je „dijete novog vijeka“, Migjenija, istinskog uragana, „iskru“ odvojenu iz ognja vatre koja je krenula ka slobodi. Migjeni je donio na ovim prostorima jednu novu poetsku misao. Novu u svakom pogledu, sa novim motivima, sa novim izrazima, nove horizonte, nove melo-

dije. Kao svaki rođeni pjesnik, on nije pisao pjesme, on je pjevao svoje pjesme, pjesme za mačehinu decu ovoga svijeta, brutalnu poeziju siromaštva, poeziju revolta protiv predrasuda, poeziju crvenog svanuća, koja rastjeruje sa svojom svjetlošću crnilo noćiju punih ružnih snova. Pjesme Migjenija su eksplodirale u „Slobodnim stihovima“, jer to je bio jedan novi cvijet, sa nepoznatim mirisom u našoj književnoj bašti, koja je naviknuta na staru formu, sa granicama i pravilima.“

Veliki pjesnici nemaju nacije, niti domovine, oni pripadaju svima. Migjeni je pjesnik, ne samo Albanaca i Crnogoraca, nego i svih siromašnih, potlačenih, bolesnih u čitavom svijetu. Albanska javnost je 2011. godine saznaла pravu istinu o Milošu Nikoliću, ali na žalost nijedna institucija u Crnoj Gori još uvijek nije pokazala interesovanje za njega i njegovo djelo. I pored višegodišnjeg insistiranja od strane pisca ovog teksta, čak niko iz Gimnazije u Baru, čiji je Miloš Nikolić bio učenik, nije voljan da priča o njemu i predstavi ga crnogorskoj javnosti.

Kao student Mašinskog fakulteta u Tirani autor ovog teksta je 1985. godine bio pozvan da, zbog izložbe u čast Migjenija u Nacionalnom muzeju u Tirani, pomogne oko prevođenja pojedinih dokumenata koji su bili na srpsko-hrvatskom jeziku. Tada je zapazio i dvije Migjenijeve knjige, jedna je bila na našem, a druga na makedonskom jeziku. Te knjige kasnije su sklonjene, i ako sada pitate za njih odgovor je da one ne postoje.

Suština ovog priloga u časopisu „Identitet“ je da se javnosti Crne Gore i crnogorskim iseljenicima širom svijeta predstavi drastičan slučaj oduzimanja ličnog nacionalnog identiteta jednog velikog crnogorskog književnog stvaraoca i da se istraživači i kulturni pregaoci uključe u traženju djela Miloša Nikolića pisanih na našem jeziku. Migjeni tj. Miloš Nikolić jeste veliki albanски pjesnik, ali isto tako jeste i veliki crnogorski pjesnik, zato je važno da bude vraćen u analne kulturne baštine Crne Gore.

Bista u Skadru